J. P.

ŽRTVA LJUBAVI

IGROKAZ U 5 ČINA

ZAGREB
1935.

22471

Upozoravamo, da je prepisivanje uloga zakonom zabranjeno, neka se dakle naruči uvijek barem toliko primjeraka, koliko ima glavnih lica, pa nek se iz štampane knjige uče uloge. Tim neznatnim troškom uštedi se na vremenu i trudu, a dobiva se pravo izvađanja, koje je vezano na određeni broj primjeraka. Pravo predstavljanja ovog igrokaza dobije se, ako se kupi 10 primjeraka. Cijena je po komadu 5 Din.

NARUDŽBE PRIMA:

UPRAVA GLASNIKA SRCA ISUSOVA

ZAGREB I. 147.

J. P.

ŽRTVA LJUBAVI

IGROKAZ U 5 ČINA,

SA ŽIVOM SLIKOM NA KONCU.

ZAGREB

1935.

TISAK »GLASNIKA SRCA ISUSOVA«.

LICA:

Bl. Marko Krizin
Rudolfo, kalnički, vitez
Gejza (Mato), odmetnik i uhoda Betlenov
Zlatko (Anto) } poslužnici Rudolfovi
Zdenko
Živko
Branko, dvornik Rudolfov
Cvjetko, slijepi dječak
Betlen
Thurzo, pobočnik Betlenov
Alvinci, protest. propovjednik
Rakoczi, vojvoda
Aladar, tamničar
Doci, komandant košićki i general
Rajner, gradski vijećnik
Kapelan križevački
Gabor, građanin košićki
Ivan, } sinovi mu
Josip,

Anđeli. Tjelesna straža. I. i II. čin u Kalnik-gradu; III. koje u Požunu (Bratislavi) koje u Košicama; IV. u Košicama; V. u Kalnik-gradu godine 1619.

PRVI ČIN

Dvorana u kući plemića Rudolfa u Kalnik-gradu kod Križevaca
U desnom uglu nešto prema sredini stol i oko njega tri stolice.

I. Prizor.

Rudolfo, Zdenko, Živko, Zlatko.

Rudolfa oblači Zlatko — Zdenko i Živko čekaju na zapovijed.

Rudolfo: Jesi li mi već opremio konja, Zdenko, s kojim ću, kako se nadam, zadobiti prvu nagradu?

Zdenko: Sve je u redu, gospodaru! Kod viteške utrke ne će zacijelo niko natkriliti Tvog vilenjaka. Oh (uzdahne) kad bih samo i ja bio svjedokom one časti, kad Ti budu klicali.

Živko: Tako daleko ne seže želja moja, plemeniti gospodaru. Ja ću biti sav sretan, kad Te opet ugledam, gdje se slavodobitno vraćaš amo. To će biti za me preobilna nagrada za moj trud, što sam ga uložio brižno njegujuć vilenjaka.

Rudolfo: No Zlatko, da čujemo, što želi Tvoje mlado srce? (Sjedne) Reci, što hvališ Ti na svome djelu?

Zlatko: Ja ne želim drugo, čestiti gospodaru, već da Ti sunce sreće sjaje vazda! A na poslu svom nemam, što da hvalim; što sam uradio, bila mi je dužnost.

Rudolfo: Ti štediš slatke riječi, znam ja: pohvala se rijetko čuje iz Tvojih usta.

Zlatko: Tà što je pohvala iz ustiju poslužnika-roba, ded reci sam, zar je ne prezireš?

Zdenko: Ma smije li rob ovako da govori?

Živko: I ako ne vrijedi mnogo, to je ipak moramo gospodaru dati.

Rudolfo: Zaista, čini se, da si zaboravio, da si moj, da sam Te skupo platio, da mi služiš, kako ja hoću. Ja imam dobrano prava na Tvoje riječi kao i na djela ruku Tvojih. I zato kad zaželim medenih riječi, onda valja Ti govoriti. Mal'da

nijesam životom platio, kad sam Te oslobodio okrutnoj kandžiji Ibrahima. Nije li zato život Tvoj u mojoj ruci?

Zlatko: Al' ja ipak imam nešto i to je moje, dragocjenije od bisera i zlata!

Rudolfo: (radoznalo) Pa kakvo je to blago?

Zlatko: Duša u meni!

Rudolfo (ironično): Duša? Šta je to?

Zlatko: Ne znam kićeno govoriti, no reći ću, kako ja to shvaćam. Nijesam samo prah, u meni je duh, besmrtan duh. I raspane li se jednom ova trula zgrada tijela moga, tad prhnut će moj duh u novi, bolji, vječni život, nije li okaljan grijehom. To je razlog, zašto mrzim laž i udvorice.

Zdenko (uzrujan): Je li naša hvala laž?

Živko: O gospodaru viteški, zar ćeš trpjeti ovako drsku riječ?!

Zlatko (Zdenku i Živku): Nijesam vašu hvalu nazvao laž, no ja bih lagao, kad bih hvalio svoj posao.

Rudolfo (prezirno): Gdje si Ti naučio ovake bajke i budalaštine? Mnogo sam ja toga pročitao i proučio i napokon uvijek našao, da je maštanje i varka sve, što se govori o duhu i vječnom životu. Gdje si to naučio, u kojoj školi?

Zlatko: Naučio sam, gospodaru, to u školi istine i mudrosti, ali ne onakve, što varavim svijetlom svojim omamljuje i krije, nego one, što čistim sjajem svojim razjašnjuje i krijepi čovjeka!

Rudolfo: (ustane): Oho, gle ti drskosti! Što? buncaš li ili si obijestan, pa ti se hoće sa mnom hrvatskim vitezom, plemićem Kalnik-grada igrati!

Zlatko: Gospodaru, visoko si nada mnom, daleko i u moći i u časti, u svem, što je u životu ovom lijepo. I daleko je zavist od svakog prostog stvora kao što je Tvoj rob. No ipak tajiti ne mogu, da ima u meni nešto što misli, hoće, ljubi, mrzi; nešto osim tijela, što nije tijelo — to je duh, tajiti ne mogu, jer osjećam i znam; a i to dobro znadem, dođe li ovaj duh, prost zemaljskih okova u onu zemlju vječnog blaženstva, tad gubi jakost svoju sjaj ovoga svijeta, tamo vrijedi samo krjepost.

Rudolfo: (veoma uzrujano) Ha, Ti ćeš mene učiti. Pamtit ćeš mi ovaku drskost. (Živku) Branko, neka odmah dođe.

(Živko se nakloni i ode, no odmah se i vraća)

Živko: Evo gospodaru, Branko upravo dolazi.

II. Prizor.

Prijašnji i Branko.

Branko (nakloni se): Vjeran sluga čeka na zapovijed gospodara svoga.

Rudolfo: (namršti čelo i kimne glavom) Zlatko me ljuto uvrijedio. Valja ga izmlatiti. Gledaj, da se to odmah i izvrši. Ako ti je s voljom, uzmi i ovu dvojicu (pokazuje), jer ih sada ne trebam.

Branko: Gospodar zapovijeda, sluga sluša. (Sva trojica i Branko naklone se i odu)

III. Prizor.

Rudolfo sam.

Rudolfo (hoda i popostaje):

Zagonetkom vječnom ostaje mi ovaj Zlatko —
Dvoranin nijedan nije uslužan i vjeran
Kao on. Pa ipak za kukavštinu il'ropski strah
on ne zna.
Gotovo mi žao što sam dao ovako tvrdi nalog,
Da ga isprebijaju. — Ma presmjelo i bješe,
Što mi reče, sad mi se čini, promislim li
Za čas, kako li je mirno riječi besjedio:
To od njega bijaše daleko da me vrijeđa. —
Pa ne mogu li opozvat zapovijedi više —
— Bilo bi to proti dostojanstvu mome —
To ću makar smanjit kaznu njemu. (Ode)

IV. Prizor.

Marko sam.

Marko: (ulazi, klima glavom)
Dà, dà, taj je tebi, moj Rudolfo
Zagonetka, što je ne mož' riješit!
Vjerujem Ti rado . . . Nemaš ključa
Zagonetku za tu — čisto svijetlo
Prave vjere. Kad bi ono sjalo,
Tada istom vidio bi jasno
U životu Zlatka prave vjere
Isusove moć — što jedino ga
Krijepi život krjepostan da vodi . . .
(raširi ruke prema nebu)
Kad ćeš Ti o Kriste glas uslišat'
Molbe vruće, za Rudolfa što ju
Šiljah Tebi, da upozna staze
Tvoje — spasu svome jedini put.

V. Prizor.

Marko, Rudolfo.

Rudolfo (se vraća, raskrili ruke): Oho, koga ja vidim?... svog prijatelja Dr. Marka (rukuju se). Dobro mi došao!

Marko: Za ljubav Tvoju blagodarim Ti od srca, ali prije svega oprosti mi, što sam došao, a da se nijesam ni najavio.

Rudolfo: Tà premili moj Marko ne treba da se najavi. (Oba sjednu)

Marko: Dobro, moj Rudolfo, baš zato, jer sam ovako iznenada došao, vidio sam prizor, što mi je srce silno potreslo.

Rudolfo (u neprilici): Zar ćeš se, dragi moj, ljutiti na me, što sam oštro postupao s robom radi oštroga mu jezika?

Marko: Ne ću prijatelju, tà čuo sam, kako si se odmah pokajao; ali ja bih si želio srčanost, velikodušnost, što je posjeduje Tvoj Zlatko!

Rudolfo: Kako je to opet čudna misao!

Marko: Ta on razumno je biće, toga nijekati ne ćeš, jer ne možeš. Pa ako mi nazivljemo ono više biće, što nas stvori »ocem«, to je njegov otac kao i naš, pa zato smo braća ne po krvi i mlijeku, nego u Bogu, odakle smo.

Rudolfo (skoči): Užasno! grozno! Rob da mi je brat. Puko je on oruđe moje i ništa više.

Marko: Ma ne ćemo se, Rudolfe, sada prepirati. Ti si odveć poštena srca, a da ne bi priznao, da Te Tvoj rob danas nadvisio i u srčanosti i u prijegoru. To Ti čitam u očima. Nego ded ispuni mi želju, pa ćeš se zauvijek osloboditi ovako neugodnih prizora.

Rudolfo: Kako bih Ti mogao što odbiti, samo ako je u mojoj vlasti.

Marko: Podaj mi Zlatka; tà Ti ga i onako ne trpiš.

Rudolfo: Varaš se, moj Marko; jesam li ga u gnjevu i kaznio, što jednoć slobodno govorio, to mu se ipak vazda divim; od sviju, što ih imam u kući, on mi je najvjerniji. Kad me ono zimus ljuta spopala groznica, jedino me Zlatko pomno njegovao: dan i noć stajao bi uza me, dok svi ostali povukoše se natrag. Zlatku jedinome imam zahvaliti, da sam ostao u životu.

Marko: I Ti ne voliš svog vjernog slugu?

Rudolfo: Ja sam mu zato naplatio trud kesom srebrnjaka, no ja ne znam, kamo je s novcima, jer on ih za se zacijelo nije potrošio; — pače i svagdanji svoj kruh, kako sam čuo, dijeli s nekim prosjakom.

VI. Prizor.

Prijašnji i Branko.

Branko (ulazi i nakloni se): Gospodaru, vitez Gejza želi da Vas vidi.

Rudolfo: Javi brzo, da mi sveđer dobro dolazi. (Branko nakloni se i ode)

VII. Prizor.

Rudolfo i Marko.

Rudolfo: Ti Marko ne poznaš Gejzu?
Marko: Nijesam za nj još ništa čuo.
Rudolfo: Bogat plemić iz Ugarske.

VIII. Prizor.

Prijašnji i Gejza.

Gejza (ulazi, Rudolfo i Marko ustanu): Ja kô iznenada.
Rudolfo: Kao svoj svojemu — plemić Gejza, plemić Marko! —
Marko: Ne ću da visokorodnu gospodu smetam. (oprašta se, rukuje se s obojicom)
Rudolfo (smeteno): Ali ništa . . . (Marko ode)

IX. Prizor.

Rudolfo i Gejza.

Gejza: Kraljevski pozdrav izručam Ti od kneza Betlena!
Rudolfo: Tajanstvena poruka!
Gejza: Veliki knez uspijeva presjajno. Pod nogama mu ruže cvatu. A doskora će ga visoki staleži i velmože proglasiti kraljem, pa na tu svečanost pozivlje i Tebe.
Rudolfo: Po mene to je vrlo laskavo.
Gejza (pokazuje): Pa izdao je već i oglas.
Rudolfo: Kaki? da vidim! (Oba sjednu).
Gejza: Čitaj. (daje)
Rudolfo (čita . . .) . . . »navaljivat na katolike, najviše na njihove svećenike, plijeniti i uništavati njihove crkve i samostane, ter bjesnjeti protiv onih, koji su odani sv. vjeri, Bogu i Ferdinandu . . . (čita . . .) Vaš osloboditelj Betlen!
Gejza: Nije li to zamamljiva osnova, veličanstvena?
Rudolfo: Slava Betlenu!

Gejza: Hoćeš li i Ti pokazati se junakom?
Rudolfo: Dakako. No ustrpi se za čas. Ti si danas moj gost. (Rudolfo ode)

X. Prizor.

Gejza sam.

Gejza (hoda, popostaje, sav očajan).

Jao meni! s nova štrepe sva mi uda
I od straha dršće srce . . . Možda bješe
Puko maštanje, što ugledah u kuću
Kadno stupih — — — ne može bit' varka:
Onaj, ah u ranama na dvoru dolje
Brat moj Anto bješe, tako mi života —
One oči, onaj izraz blaga lica
Baš ko onda kad ga prodah kao roba. —
Al' ne, nije to moguće; javiše mi:
Čamac da se prevalio, a njega
Hladni talasi Save pokrili zauvijek. —
Bjež' od mene luda, crna misao! — Mrtvac
Kako bi se vratio u život! — Dakle
Što je bilo, što sam ugledao jadan? — —
Ništa drugo nego ona grozna slika
Što me muči danju, noću, gdjegod stojim,
Kuda maknem, kamo gledam, čemerom mi
Žiće puni; strašna slika Isukrsta
Kojom progoni me, jer od katoličke
Otpao sam vjere i u propast bacio brata
Rođenog. (Prkosito). I makar proganjaj me samo
Baš koliko te volja! Osveta je
Moja — Platit ćeš mi ti i tvoje
Najvjernije sluge. Katolici nek' zataje
Katoličko si ime ili u groznim
Mukama svi redom neka umru.
Ne iz lakomosti samo, osveta je
Kud i kamo više, što me na to nuka,
Jedini užitak, što mi preostade. —

Zastor pane.

DRUGI ČIN

Pojata na dvoru Rudolfovu, u sredini ovelik kamen ili klupčica mala, niska.

I. Prizor

Cvjetko.

Slijepi dječak Cvjetko sjedi na kamenu i ganutljivo zbori ili pjeva po sljepačkoj melodiji uz tamburicu.

Cvjetko: »Nemam svijetla, da ja gledam,
»Zvjezde zlatne, sunca sjaj
»Oko mene vazda tama,
»Crne noći tužni vaj!
»Al' ja imam svijetlo vjere
»Nadom svuda prati me
»K Isusu da jednom dođem
»Koga ljubim nada sve.«

II. Prizor

Cvjetko, Zlatko.

Zlatko (nosi u jednoj ruci tanjur prostog jela, u drugom kolača i slatkiša): Ti si mi danas veseo, Cvjetko, kao da unapriđed znadeš, da Ti nosim nešto slasno.

Cvjetko (ustane): O dobri moj hranitelju, ja svaki dan slasno blagujem.

Zlatko: Ti ćeš mi se još rugati, mali moj zloćko; mani se šale; evo Ti slatkiša, što mi dade gospodar sa svoga stola.

Cvjetko: Kako li je dobar, Rudolfo, Tvoj gospodar!

Zlatko: Dakako i previše za me nevaljanog slugu.

Cvjetko: O ne govori tako! Ali reci mi, zašto Ti ne uzmeš; to je za Te, gospodar je to Tebi dao.

Zlatko: Mnogo mi je slađe, ako Tebe razveselim, nego ako se ja time naslađujem.

Cvjetko: Hvala Ti, no meni je ipak draža obična prosta hrana, što je siromaštvo pruža, a ljubav začinja; podaj ovo braći!

Zlatko: Pa neka! Dat ću ove slatkiše braći.

Cvjetko: Tako je pravo... Ali čuj (čuju se koraci) neko ide!

III. Prizor

Prijašnji; Zdenko i Živko.

Zlatko (Zdenko i Živko ulaze): Čemu tako uzrujani! Što je? vi ste kao u vatri.

Zdenko: Ti još pitaš? Ne znaš, kako si me nazvao lašcem pred gospodarom. O kad bih smio, najvolio bih Te smrvit, da Te samo ne gledam.

Živko: Baš sam se radovao, kad su Te batinjali; već toliko puta izmakao si svojim licumjerstvom zasluženoj kazni.

Zdenko: A meni istom kako je srce igralo od veselja! samo jedno žalim, da nijesi dobio još više i jače. Ali dà — lija pozna svog gospodara, padne na koljena i plače i moli, da mu se smiluje. Istom da nije još sam gospodar toga lopova za oproštenje molio; o kad bih mogao, satrô bih Te, nesretniče!

Zlatko: Ne srdite se braćo, pravedna je bila kazan, što me stiže, i ja nijesam molio, kako sami znate, da me gospodar poštedi nego da mi oprosti ne kaznu nego uvredu. Ja sam zaslužio, da me satrete u prah; ali ja sam onda rekao, pa i sad vam kažem, da nijesam mislio vas nego sebe, kad sam o laži govorio. O izmirite se i uzmite od slatkiša, što mi ih gospodar pokloni.

Zdenko: Vidi, vidi sad je opet... Što je samo za vjerne sluge, to si nam otkinuo, da hraniš ovog prosjaka. Ne ćeš mi dati, o ne, ja ću si sam uzeti i Tebi dati, (otme čašu i udari Zlatka po licu) što je Tvoje.

Živko (iskrivi lice): A ja Te ismjehavam (Zdenko i Živko odu smijući se).

IV. Prizor.

Cvjetko i Zlatko

Cvjetko: Na križu reče naš Spasitelj: »Oprosti im oče, jer ne znadu, što čine«, e bismo i mi oprostili svojim najvećim dušmanima. Zar ne, za onim primjerom i mi ćemo se povesti!

Zlatko: Dakako! Pa kako bih se ljutio? Tà to mi je na spas, što učiniše Zdenko i Živko (tanjur daje u ruke Cvjetku).

Cvjetko: Ali reci mi, Zlatko, zašto Te je Rudolfo izbio?

Zlatko: Ma dobro misli on sa mnom, kako si i sam rekao čuvši za njegov ljubazni dar. Pa hoćeš li još i više dokaza, kako dobro mnije sa mnom plemeniti gospodar? Ovu kesu punu srebrnjaka darežljivo mi dade. Ja je uzeh (vadi kesu) ne iz lakomosti već da je Tebi poklonim (daje kesu Cvjetku, ovaj ne će da je primi).

Cvjetko: O ne, Zlatko, Bog mi dade siromaštvo kao zaručnicu; ja je ljubim i vas život svoj ostat ću joj vjeran.

Zlatko: Ali nijesam tako mislio, dragi moj Cvjetko, već Ti odnesi ovo svećeniku Marku, neka podijeli među siromake, ali nemoj kazati, da je novac od mene. Hoćeš li mi molbu ispuniti?

Cvjetko: Kako možeš jošte pitati, dragi moj Zlatko, ja ću učiniti, kako želiš i Tvog imena ću zamučati, da djelo ne izgubi krune. (Cvjetko hoće da odmah ide, Zlatko ga sustavlja).

Zlatko: Bog Ti platio! ali možeš to i kasnije, ded uzmi sada svoju okrepu. (Cvjetko opet sjedne, Zlatko mu namjesti tanjur. Cvjetko jede).

V. Prizor

Marko, Cvjetko, Zlatko.

Marko (ulazi smješeći se): Ipak sam jednom otkrio, Cvjetko, što si mi tako dugo tajio. Zlatko, to je

Tvoj gostioničar, čija Ti jela, kako Ti mniješ, idu bolje u slast nego moja. Jesu li ova jela bolja nego li ona, što sam Ti ih ponudio u mojoj kući, ne znam. Ali to dopuštam, da Te Zlatko bolje dvori nego ja.

Cvjetko: Prostite, velečasni, što ću Vam odvratiti. U Križevcima ne poznam ni jednog siromaha, koji ne bi hvalio dobrotu mladog gospodina. A što sam ja gost u Zlatka, razlog je, što siromak hrani siromaka. I Spasitelj reče jednom: »siromaka imate uvijek kod sebe« — ova riječ zar ne ide upravo Vas. Tà Vi imate zaista uvijek siromakâ i bolesnikâ, što ih hranite i njegujete. A bi li to mogao moj Zlatko, ako ne bi još siromašniji nego je on, slijepi prosjak kao ja, od njega dao se hraniti.

Marko: Kako istinito Ti zboriš! Nu pa jer si tako vjeran svome gostioničaru, zacijelo veselit će Te radosna vijest, što donosim Tvome Zlatku. (Zlatku): Gospodar Tvoj dopustio je, da budeš odsele uz mene, hajde sa mnom, u mene ćeš učiti, poslije dat ću Te u visoke škole, pa ćeš biti svećenik.

Cvjetko (zagrli veselo Zlatka): O moj Zlatko!

Zlatko (poljubi Marka u ruku): Na ovoj velikoj milosti zahvaljujem, velečasni, Vi ste predobar. Ali ne ljutite se, ako Vas zamolim, da biste me ostavili ovdje, gdje sam posve sretan.

Marko: Ma reci mi iskreno, zašto želiš da ostaneš?

Zlatko: Božja je volja, da živemo u onom staležu, što nam ga doznači Promisao Božji. Doduše nijesam rođen kao rob, učiniše me robom, ali tako htjede Bog, pa zato sam i ja zadovoljan time, da služim.

Marko: Pa možeš i u mene služiti.

Zlatko: Nego još je jedan razlog, pravo da Vam, velečasni, kažem, zašto želim, da ostanem u svog gospodara.

Marko: Pa koji je taj?

Zlatko: Vruće želim, da ga predobijem za katoličku vjeru.

Marko (začuđen): Što ja čujem tuj!... O Zlatko, reci mi, možeš li se nadati, da će Ti ovo uspjeti?

Zlatko: Velečasni, od srca se neprestano molim za to, moja jedina želja, moje jedino nastojanje, da poniznošću i blagošću osvojim njegovo plemenito srce. Svaku zgodu gledam da upotrijebim, da zapodjenem razgovor o vrhunaravskoj kojoj istini. A ako se i sva ova sredstva izjalove, još mi jedno sveđer ostaje.

Marko: A ovo je? ded reci mi, duši mojoj na utjehu!

Zlatko: Prikazat ću Bogu Trojedinome život svoj za njegov spas.

Marko: Ti si pobijedio, dragi moj Zlatko, ostani samo ovdje. Bog Te blagoslovio! Što meni dosad nije uspjelo, da Tebi sretno pođe za rukom!

Cvjetko: Kako li si plemenit moj Zlatko u djelu, misli i riječi svojoj. Za gospodara svog daješ sreću, život da ga spasiš. O kad bih se mogao i ja samo dovinuti do tolikog stupnja krjeposti!

Zlatko: Nemoj pretjeravati, Cvjetko, tà što ja drugo činim, nego dužnost svoju. »Ljubi bližnjega svoga kao sama sebe« reče dragi naš Spasitelj; a bi li ja ljubio Rudolfa, svog gospodara, kao sama sebe, kad ne bih žrtvovao sreću i život za vječni spas njegov.

Marko: Zbogom! Stojte dobro! A Rudolfu, gospodaru Tvom ću javit, da Ti u njega ostaješ.

Zlatko: Bog Vam platio!

Cvjetko: Stostruko, velečasni! (Marko ode).

VI. Prizor

Cvjetko i Zlatko.

Cvjetko: Pa i ja idem, da predam poslije Tvoju kesicu.

Zlatko: Hajde dijete, anđeo Tvoj čuvao i pratio Te. I kada novac izručiš, moli se Gospodu, neka primi ovaj dar od mene za Rudolfa. (Zlatko poljubi Cvjetka u čelo, ode Cvjetko).

VII. Prizor

Zlatko sam.

Zlatko: Blaženo dijete, dobri moj Cvjetko,
Koga je tolikim milostima nebo
Obasulo. Gospode, Ti ga štiti, brani,
Ako mi se, tanka nit života
Prekine. Nego ako nije Tvoja
Volja — u poniznosti se Tebi klanjam
Prikazujuć sebe mlada
Za Rudolfa kao žrtvu.

Zastor pane.

TREĆI ČIN

Dvorana u Požunu. Stol i nekoliko stolaca naslonjača.

I. Prizor

Thurzo i Alvinci.

Thurzo: Jeste li čuli, kolikim su oduševljenjem u saboru proglasili svi plemići naši Betlena ugarskim kraljem?

Alvinci: Samo od Hrvata jedva da sam koga opazio! (Čuju se poklici: »Slava Betlenu, živio kralj, živio!«)

Thurzo: Gle — naš novi kralj već dolazi (oba se nešto saberu).

II. Prizor

Prijašnji i Betlen.

Betlen (ulazi i sjedne): Zdravo prijatelji vjerni!

Thurzo (nakloni se): Svijetli kralju! Košice su naše i bez sablje i bez kapi krvi. Dvadeset hiljada ih već otprije bilo Veličanstvu Vašemu u srcu odano, a od ostalih većina je za nas, jer se dragovoljno predaše — ovako javlja vjerni Rakoci.

Betlen: Tako valja.
Alvinci: Premudro je učinilo, Veličanstvo, da je prigodom jučerašnje slave udijelilo svima amnestiju!
Betlen: Ali ona ne vrijedi za one ljude, što ih zovu papistima.
Thurzo: I baš zato divim se bistrome oku Vašem, jer ove ljude u dušu poznajete. Cijeli Požun slavu kliče Veličanstvu Vašem.
Alvinci: Ali ne samo Požun već i sva zemlja od Beča do Stambul-grada. A i pozna vremena harno sjećat će se vladara, komu je jedino na srcu bila vjera ženevskog proroka i boljak države.
Betlen: Pa to mi je i jedina želja. (Thurzu): Gledaj, nije li već Gejza stigao? (Thurzo ode).

III. Prizor

Betlen, Gejza, Alvinci.

Gejza (ulazi): Smjerni poklon moćnome vladaru!
Betlen: Gejza, no, je si li što novo otkrio?
Gejza (nećkajuć se): Imam nešto novo, ali bojim se, da nije dobro. Ne znam, ne će li se ova vijest uzvišenog srca Vašeg neugodno dojmiti...
Betlen: Što otežeš? zbori jasnije!
Gejza: Doci je papista, katolik.
Betlen (ustane naglo): Što, Doci, moj hrabri general, u koga sam se toliko pouzdao? Daj odmah dokaza, jer ako si slagao, teško Tebi!
Gejza: Već prije slučajno sam opazio, kako on sokoli svoje, da vjerni ostanu Ferdinandu, vjerni sv. Ocu papi. Mnoge i mnoge, za koje se bilo nadati, da će se obratiti, potrese riječju tako, te se svečano zavjeriše: prije umrijet' nego l' prijeći u naš tabor.
Betlen: Što ja čujem? takav li je ovaj, koga sam generalstvom odlikovao i toliko cijenio! Ele ti ćeš mi već doći pod ruku!

Gejza: I jučer sam na svoje uši čuo, kako je opet papiste branio, a Veličanstvo Vaše drzovito osuđivao. Ako meni ne vjerujete, evo Alvinci bijaše svjedokom.
Betlen: Alvinci! Je li to istina?
Alvinci: Nažalost istina je živa sve, što je Gejza pričao. Nije pravo, da se nedužni katolici progone i na muke stavljaju, dokazivaše Doci.
Betlen: »Nedužni katolici...« Zar sam ja slijep, pa ne vidim, kako li se opiru mojoj vlasti? O kako sam se mogao toliko pouzdavati u ovog licumjerca!

IV. Prizor

Prijašnji i Thurzo.

Thurzo (ulazi): Veliki vojvoda Veličanstva Vašeg, Rakoci, poslao je Docia amo k Vama!
Betlen: Uvedi ga!... Baš u zgodan čas! (Thurzo ode, ulazi Doci okovan u lance).

V. Prizor

Prijašnji i Doci.

Betlen: Moj general Doci papista?!
Doci: Ja sam rimokatolik i ponosim se ovim imenom.
Betlen: Ti se ponosiš time! Tako li mi vraćaš milost, kojom sam Te počastio. Al' kako sam se mogao samo prevariti. Nezahvalniče!
Doci: Ali za čas poslušajte! možda je to posljednji puta. Rekoh da sam katolik i zato baš vjeran ostajem sv. vjeri, u kojoj se rodih. Još je jedan vlada, vladar svih vladara, gospodar Vaš i moj, koji je više nego Vi, i njega valja više slušati nego ljude.
Alvinci: Zar će Veličanstvo dopustiti, da ovaj tako drzovito govori?
Betlen: Ne boj se, Alvinci, primit će on svoje. (Dociju): Pa zašto si se prije pritajio, hotio si, da izbjeg-

neš kazni, koja pravom ide svakog hulitelja čistoga evanđelja i moje moći.

Doci: Ta poznato Vam je, Betlene, da ja nijesam kukavica. Rane, što mi ostadoše kao spomen ljutih bojeva, dokazuju, da se ne bojim smrti. No ipak sam gledao, da se uzdržim u životu, da mogu tješit braću svoju, što za pravu Isusovu vjeru svetu moraju trpjeti. A sada spreman sam i umrijeti za nju. O da smijem!

Betlen: Umrijet moraš, nesretniče i to bez časti, pogrđen i prezren.

Alvinci: Odveć pravedna je ova osuda, to je Doci i zaslužio, koji nesamo da je sam pun opačine nego i druge još na to navodi. Tako neka, Veličanstvo, svi papisti prođu.

Betlen (stražarima): Uzmite mu mač, skinite mu kacigu s glave, otpašite s boka pas, lišite ga vojničke odore, koje nije vrijedan da nosi. Bacite ga u tamnicu, gladom, žeđom i mukama mučite ga, dok ne izdahne.

Doci: Oj Isuse! hvala Tebi na tom daru! Za Te, da ja smijem smrt i muku trpjet. (Stražari ga odvedu).

VI. Prizor

Betlen, Gejza i Alvinci.

Gejza: Nego, najglavnije, Veličanstvo, još nijesam rekao.

Betlen: Što?

Gejza: Duša papističkom pokretu u Trnavi, Ostrogonu, Szeplaku a sada u Košicama: to je kanonik Marko. Dok je njega živa, nema nama mira.

Alvinci: Toga, kralju, maknut morate.

Betlen (Gejzi): Javi desnoj ruci mojoj, vojvodi Rakociju: neka uradi s Markom, što sam ja s Docijem, samo još triput jače, ljuće i strašnije.

PROMJENA

Vijećnica gradska u Košicama. U sredini dugi stol i tri stolca.

VII. Prizor

Rakoci, Alvinci i Rajner.

Rakoci (sjedi za stolom u sredini, na stolu pred njim je štapić; desno od njega Alvinci — pred njim je knjiga na stolu, lijevo sjedi Rajner): Poručuje mi kralj Betlen s kanonikom Markom — svi ga dobro znate — da postupam što jače, ljuće i strašnije. Zato sazvao sam vas amo, da mi svjetujete, kraljev nalog kako ću što savjesnije izvesti.

Alvinci (ustane naglo): Smrt, smrt, najstrašniju smrt on je zaslužio.

Rakoci: Ne, Alvinci, strast Vas Vaša vara. Tako naglo suditi ne možemo, bar formalno zakon mora suditi.

Rajner: Čemu zakon? kad on zakon gazi!

Alvinci: A kraljev namifest: »navaljujte na katolike, najviše na katoličko svećenstvo« dosta je, mislim, jasan.

Rajner: Tako mislim i ja vedri kneže!

Rakoci: Dobro dakle, zovnimo ga na sud, pokušajmo jošte zadnja sredstva. Ne će l' k nama, neka umre, korist naša traži.

Alvinci: Zalud muka: vuk ćudi ne mijenja.

Rakoci: Zovimo ga — ne će li pristati, sudimo ga (pljesne rukama).

VIII. Prizor

Prijašnji i Aladar.

Aladar (ulazi): Na zapovijed, kneže!

Rakoci: Dovedi amo iz tamnice Marka!

Aladar: A šta s ostalima, koji od njega zavedeni ostaju pri svojoj tvrdoglavosti? (Svi se čude).

Alvinci (Rakociju): Čujete li pogibelj, koja prijeti, ostane li Marko živ.
Rakoci: Zasad samo njega, s ostalima nagodit ćemo se kasnije lako. (Aladar ode).

IX. Prizor

Prijašnji bez Aladara.

Rakoci: Uistinu čudan je to čovjek.
Alvinci: Recite radije opak je i zloban.
Rakoci: Ništa za to, jedan razlog više, da svakako poginuti mora.
Rajner: Tako i ja držim (Čuje se stupanje. Marko i Aladar ulaze)

X. Prizor

Prijašnji, Marko i Aladar.

Rakoci (prema Marku, Marko nakloni se): Zvao sam Vas amo, jer mi srce ne da, da postupam, kao što bih morao. Zašto tvrda srca, duše tvrde ostajete u zabludi staroj, kad Vam se nudi nova sreća, novi život! Prenite se, stresite sa sebe teške lance praznovjerja, što ga sije Rim, a ja ću Vas sretnim učiniti, svim, što sreću, zadovoljstvo i užitak umnaža smrtniku.
Marko: Sreća leži u rukama Božjim, a Bog veli, da je Crkva prava, kojoj Papa vrhovna je glava, a pravi vladar, komu vjeru dadoh, to mi savjest veli. Za Isusa i Papu idem i u smrt, ako treba.
Alvinci: Kad umrijet hoće, ispunite mu želju, visoki vojvodo, pa će u raj lijepi (ironično) u košari makar odletjeti.
Rakoci: Čemu?... Kad je život sladak, mio, topao — kao sjaj ranog sunca, malo uma, malo dobre volje, Prečasni, budite naš, pa Vas čeka milost i od Betlena, a i ljubav potištenog roda.
Marko: Život gine — vječnost vijekom stoji, milost ljudi magla je u jutru, milost Božja jutarnje je sunce.

Alvinci: Al' uzmite ovu knjigu (daje Marku), pa sudite sami ili je ovo bolje ili drugo. (Marko otvori)
Marko: Već se vidi, kojeg je kroja, nehotice list sam otvorio, a na njemu vidite što piše (pokazuje prema njima): »Vjera sama spasava čovjeka«.
Alvinci: Istina je.
Marko (odlučno): Nije, jer ne može. Vjera bez dobrih djela jest glava bez tijela.
Rakoci: Vi ostajete tvrdokorno u zabludama vjerskim?
Marko: Što sam reko, poreći ne mogu.
Rajner: Kad mu razbor već otupio; bolje je nek' pogine ludo!
Rakoci: Sud je puko, ja ga potvrđujem (ustane lomeći štap).
Marko: Uzvišeni vojvodo! Prije no umrem, čujte me još zadnjom! »Ako je od ljudi djelo ovo, rastvorit će se samo, ako li je od Boga, ne ćete ga rastvorit nikada.« Ovako je zborio učitelj Gamaliel u visokom vijeću, kad sinovi Izraela htjedoše da uguše mladu Crkvu Isusovu. 15 stoljeća prohujaše. I četa za četom, nejaka djeca, žene i sijedi starci, milijuni i milijuni pomriješe za pravu vjeru Isusovu i sv. Crkvu. I ognjem i mačem i kopljem i sulicama i na burnom moru i na tvrdom kopnu, sa sjevera i juga, na istoku i zapadu, na trgovima i ulicama, u sjajnim palačama i prostim kolibama posvuda i odasvuda navaljuju, a Rim - papa, Crkva prava ona stoji, stoji kao klisura. Da još i više! Iz vruće krvce, što potokom teče, niču novi naraštaji i Crkva se jača, uzdiže, pobjedama kiti, dok se ne obore na tle svi dušmani njezini. U ime Isusovo i sv. Crkve njegove, u ime sluga njihovih, hrabreni vojvodo, udarite pravim putem, radi opakih djela Vaših stignut će Vas bič srdžbe Božje.
Rakoci: Jošte ovdje! Vojnici, vodite ga i mučite.
Alvinci: Što dulje i jače, to bolje.
Marko: Isuse, sve za Te!

Zastor pane.

ČETVRTI ČIN

Tamnica u Košicama. Prosti stol i stolac.

I. Prizor

Marko, Gábor, Josip, Ivan.

Marko sjedi u okovima, pred njim stoje Gábor, Josip i Ivan.

Marko: Čujte braćo, što vam kažem u ime Isusovo! Anđeli već upliću posljednje cvijetke u vijenac, što je za vas određen. Zar ne ćete ga primiti?... Rajska vrata već su vam otvorena, hoćete li sami, da si ih zatvorite... Vidim (Josip i Ivan oboriše oči), ne smijete od srama da mi gledate u oči; uzbunjeni oboriste ih u zemlju, pa ipak ja sam čovjek kao i vi, prah i pepeo... A kako ćete gledati u lice Gospodu, kad dođe u dan onaj, da vam sudi, jer ste ga zatajili pred ljudima. Kako ćete stupiti preda nj? — kao odmetnici sv. matere Crkve noseći na čelu sramotni žig prokletstva, a u srcu grižnju savjesti?!

Gábor: Ah smilujte se! ne govorite tako oštro mojim sinovima. Oni se ne boje muka; moje suze ganuše ih, vruće molbe moje sklonuše ih, da pokroče natrag. Ili (obraća se k djeci) zar ćete dobrog oca svog pustiti, da u teškoj tuzi čemerom si život zasladuje... Zar takova što traži katolička vjera vaša? je li to plemenito, je li to sveto?!

Marko: Ustrpite se, gospodine moj, za koji čas. Mojih riječi možda odmah ne ćete shvatiti, no trak odozgor može Vam lako smisao razjasnit. (Djeci): Vjerujem vam rado, da ste oca radi stali kolebati, komu biste dali prednost njemu ili onome, koji reče: »ko više ljubi oca ili majku nego mene, nije vrijedan mene.« — Ako ga ljubite, to morate željeti, da se spase. Nuto, recite mi, možete li mu nebo pribaviti, ako — vaj — sami ga izgubite? Možete li ga učiniti

katolikom, ako sami ostavite katoličku vjeru? Vjeru, što je majčinim mlijekom usisaste. Ona već pokojna k sebi u raj vas zove. O braćo, hoćete li da uistinu iskažete ljubav svome ocu, uz majku da se opet nađete stojte čvrsto na tlu tome kao hrabreni vojaci Isusovi. Vremeni život prikažite za vječni život njegov!

Josip: Dosta je, Prečasni, ja sam spreman.

Ivan: I ja stojim čvrsto, kolebati ne ću.

Josip (Marku): Samo molite se za nas, da nam Gospod oprosti slaboću, što smo je očitovali.

Marko: Raspeti Isus neka vam sve oprosti!

Ivan (okrene se prema ulazu): Aladar, Aladar!

II. Prizor.

Prijašnji i Aladar.

Ivan (prema Aladaru, koji ulazi): Ded opet s nama u okove!

Josip: Nek' se vrši na nama smrtna kazan, mi smo spremni.

Ivan: Zbogom, premili oče.

Josip: Zbogom!

Ivan: Kod prijestolja Božijeg molit ćemo vruće, da (prema Gáboru) i Vi ugledate svijetlo istine, pa da se jednom opet vidimo u zemlji vječnog, blaženog pokoja, u nebu.

Gábor: Opet da se vidimo!... O djeco i ja ću s vama! Aladaru, javi i ja sam katolik, s djecom svojom hoću da umrem u vjeri i za vjeru, koja ima toliku silu, da od mladića čini junake, kao što sam ja to vidio.

Aladar: Do bijesa! Hajte makar svi na vješala! Vojnici! (ulaze) Svežite ovog budalu-starca i odvedite ga s njegovom djecom onamo. (vežu ih) Ima ih već lijepa četa. Sad još trojica. Prije nego zamrkne, nema ih više među živima.

Josip: Prečasni, još jednom Vam hvala!

Gábor i Ivan: Do viđenja!

Marko: Štitio vas dobri Bog! (Gábor, Josip, Ivan i vojnici odoše)

III. Prizor.

Marko sam.

Marko: O Bože, divna li su djela Tvoja
I puti Tvoji nedokučljivi, jer
U ovu tamnicu dovede mene,
Da budem oruđe dobrote Tvoje,
Da spasim nebu ovo dvoje djece,
Da predobijem staroga im oca.
O Bože, slava, harnost na milosti,
Što ukaza svom sluzi nevrijednomu
Ded', molim Te, sokoli njih i mene
Da dobar bojak bijemo sad ovdje
I slavimo Te u nebu, u raju.

IV. Prizor.

Marko, Rudolfo.

Rudolfo (ulazi snebivajući se): Ti ovdje?! — ostrogonski kanonik, moj prijatelj . . . pa u tamnici . . . ovu zagonetku kako ću si odgonetnuti?

Marko (smješeći se): Spopadoše me — osudiše na smrt — i baciše amo.

Rudolfo: Jer se bojna trublja Betlenova ori u ovim krajevima, pohrlio sam u Košice, da mi sestri ništa zlo ne dogodi se, a kad tamo, čujem: Marko je utamničen. — Ali ti umrijeti ne smiješ!

Marko: Pa što za to; . . . reci samo otvoreno, ne mrziš li katolike?

Rudolfo: Ali prijateljstvo znadem cijeniti!

Marko: A prijateljstvo Božje zabacuješ . . . Toliko sam se za Te molio Bogu, da Ti pokaže pravi put, no dosad nijesam bio uslišan. Ali otkad znadem, da se za Te moli vredniji od mene, ne muči me toliko briga za Tvoj spas.

Rudolfo: Što ću, da se osuda opozove?

Marko: Pusti sve, Rudolfe, ako si mi iskreni prijatelj; smrti se ne bojim, dà ja je želim, jer me vodi u nebo, u raj.

Rudolfo: Svoj život dat ću za Te, ako tražiš, no toga Ti ne mogu obećati . . . Ne, ne, smrt ne smije Te ugrabiti. Do viđenja (zagrli Marka). Idem odmah k Rakocziju, on će mi zacijelo, on mi mora molbu uslišati!

Marko: O nemoj, prijatelju, zaklinjem Te, nemoj, jer to mi ništa ne pomaže, a Tebi moglo bi škodjeti.

Rudolfo: Onda potkupit ću stražare, pa ćeš sa mnom natrag u naš mili zavičaj, možeš ondje kao i prije raditi za narod naš.

Marko: Za sv. vjeru, Crkvu, Papu i Krista ja živim, za njih i u smrt veselo jurim!

Rudolfo: Vaj, zar ću Te odista izgubiti? zar da Te nikad više ne gledaju oči moje? O Marko . . . (zaplače))

Marko: Budi muževan! podnašaj ustrpljivo, što se ne da mijenjat! Da si katolik, ne bi za mnom tugovao; usuprot klicao bi od veselja, što smijem za Krista umrijeti, koji je za me i za sve ljude umro na križu, da Tebe i mene i sve ljude spasi. Istina, sad još ne možeš da poimlješ sre ću ovu, ali vrijeme je blizu, gdje će pred svijetlom milosti iščeznuti sve magljuštine predrasuda iz Tvoga srca plemenitog. I Ti slušajući glas dobrog pastira sav sretan obratit ćeš se na pravu stazu! Zbogom!

Rudolfo: O kad bih i ja mogao s Tobom umrijeti!

Marko: Do viđenja gore u prekrasnom nebu, gdje nema boli, nema žalosti, nema rastanka. Tamo ću Te čekati i za Te se moliti. (Rudolfo zagrli Marka i ode duboko ganut)

V. Prizor.

Marko sam.

Marko: Oj triput blaženi čas, za kojim sam tako vruće čeznuo — O Isuse, Ti si me udostojao, da trpim za Te tamnicu (klekne) i okove, da smijem za Te proliti krv — Hvala Ti na ovom

neizrecivom odlikovanju — Ah primi ovu žrtvu Tvome imenu u čast, a drugima na spas, ah primi je osobito za Rudolfa, da se srce njegovo otvori istini.

VI. Prizor.

Marko i 3 anđela.

1. Anđeo (u sredini drži vijenac nad glavom Markovom):
Iz raja iz vrta lovor-vijenac gle, *)
No tamo za onog, koj' nadvlada sve!
2. i 3. Anđeo: Jer kratko Tvoje žiće
I kratak sveti boj,
A plaća vijekom traje
U slavi nebeskoj!
1. Anđeo: I z r a j a i t. d. . . .
2. i 3. Anđeo: U višnjeg vjeruj, ufaj,
I ljubi dušom svom
Oj pođi, pođi s nama
U zboru anđelskom.
Sva tri: Iz raja iz vrta lovor-vijenac gle,
No samo za onog, koj' nadvlada sve.
(Anđeli iščeznu)

VII. Prizor.

Marko sam.

Marko (ustane lagano): Jel' to je bio san ili java? Nebeske li slasti! Bilo mi je kao da su anđeli lebdjeli nada mnom i pjevali. Još i sad mi zvoni:
»Iz raja iz vrta lovor-vijenac gle
»No samo za onog, koj' nadvlada sve.«
Da spreman sam u boj, pobjedu; dođite krvnici, u smrt veselo hrlim!

Zastor pane.

---

* Napjev je štampan na kraju knjižice.

PETI ČIN

Dvorana Rudolfova u Kalnik-gradu.

I. Prizor.

Rudolfo i Zlatko.

Zlatko: O dragi moj gospodaru, (Rudolfo sjedi za stolom žalostan, podbočio glavu rukom) zašto toliko žališ za prijateljem?

Rudolfo (digne glavu): Ti ne znaš niti ćutjet možeš, dobri moj Zlatko, što sam izgubio smrću Markovom. On mi bijaše više no prijatelj i rođeni brat srcu drag, a duši mio! Od malenih nogu dobro smo se pazili, još školu kad smo polazili. Kasnije, kadno se vrati na domaju svoju u Križevce, bješe u mene često, uza nj sprovodio sam najugodnije časove života. Kako l' sam se ponosio, kad ga odlikovaše ostrogonski vrhovni svećenik i druga visoka gospoda. A sada! sada morade kao zločinac poginuti. Ime mu je okaljano, čast i slava pogažena.

Zlatko: Pa nije li to najljepša pobjeda, kad čovjek za nutarnje uvjerenje svoje veselo žrtvuje i blago i bogatstvo i život svoj? A to učini prijatelj prečasni Marko.

Rudolfo: U tom, Zlatko moj, ne mogu, da Ti protuslovim; jest Marko umrije za svoje uvjerenje, umrije tako junački, da ne sumnjam, da mu je vjera od Boga i odista jedino prava. O kad bih i ja mogao vjerovati kao on, i umrijeti . . .

Zlatko: Dopusti, gospodaru, sluzi svome, da Ti jednu otvoreno kažem: zašto ne bi i Ti mogao vjerovat' kao on? Tà sam si rekao, da je vjera, za koju prečasni Marko umrije, od Boga i jedino prava.

Rudolfo: Jest, to rekoh ja. Ali nije dosta, da ja to uviđam; treba tuj i srčanosti za one žrtve, što ih vjera od katolika traži, a ja je nemam.

II. Prizor.

Rudolfo, Zlatko, Branko.

Branko uleti.

Rudolfo (Branku): Što si tako uzrujan? Što je?

Branko: Strašno! Gospodaru, kad se spustih po nalogu vašemu uz pojatu u polje, da obađem težake, nađem tuj u krvi Cvjetka mrtva. Uza nj bješe golem kamen, a krvca, što mu je tekla iz smrtonosne rane, bijaše još vruća, zastalno počinjen je zločin čas prije nego li sam onamo stigao.

Rudolfo: O jadno dijete, što si tako moralo svršiti!

Zlatko: Nije, gospodaru, Cvjetko više jadan, usuprot on je sretan, blažen; nimalo ja ne sumnjam, da se rastavio s tijelom u milosti Božijoj.

Rudolfo: Je li on bio katolik?

Zlatko: Dà katolik je bio bogoljubni Cvjetko.

Rudolfo (Branku): Sahrani mu mrtve ostanke. Neka i Zlatko pomogne ti. (Branko i Zlatko odu)

III. Prizor.

Rudolfo sam.

Rudolfo (hoda i popostaje): Koliko sam si puta već mislio videći slijepog Cvjetka, kako može čovjek sretan, veseo biti kao on lišen svijetla očiju i novca? Što dosad nijesam mogao nikako da shvatim, to mi je sad jasno, jer tuj snova vidim moć katoličke vjere. Jakost vjere, što sam ponajprije upoznao kod smrti Markove, što je gledam dnevice u dičnim vrlinama Zlatkovim, ona je bila, što je bijednog slijepca krijepila i teško breme njegovo osladila mu. O kad bih ipak i ja imao srčanosti, da udarim stazom katoličke vjere . . . (sjedne).

IV. Prizor.

Rudolfo i Gejza.

Gejza ulazi preobučen, strašno nagrđenim licem.

Rudolfo (ugledav Gejzu uzrujano): Kako smiješ koračit u ovu kuću, koju si žalošću napunio. Jer ako si i lice sebi nakazio, moje oko odmah je upoznalo ubojicu moga prijatelja Marka. Nosi se odavle!

Gejza: Da me mrziš sada, znam ja i predobro. No za čas moraš me saslušati. Obreko si Betlenu po meni, da ćeš za nj u Hrvatskoj raditi, za nj i za vjeru ženevskog proroka, da ćeš hrvatske velikaše predobiti za njega, da u Požunu bude proglašen kraljem, a Ti? pogazio si riječ. Varalico ljuta!

Rudolfo: (grozi mu se): Ovako ćeš Ti zborit u mojoj kući i to meni u lice?

Gejza: Obuzdaj se i slušaj me! Videći Betlen, da je prevaren, padoh mu ja u nemilost. Pa sada da skapavam od gladi i žeđe, a Ti da ovdje po volji uživaš. Ne, ne ćeš lje . . . Sad je čas osvete i sad umri (potegne goli mač, pa će na Rudolfa).

V. Prizor.

Rudolfo, Gejza, Zlatko, Branko.

(Zlatko i Branko baš se vraćaju; Zlatko upozna u Gejzi svog brata i hoće da gospodaru priteče u pomoć)

Zlatko: Mato, nemoj, molim Te!

(Gejza čuvši pravo svoje ime, prepane se, ruka mu se izmakne i ubode Zlatka, ovaj pade na tle, Gejza bež')

VI. Prizor.

Rudolfo, Zlatko, Branko.

Rudolfo (klekne uz Zlatka): O moj Zlatko, jesi li teško ranjen?

Zlatko: Smrtno! ćutim — još koji čas — —
Rudolfo (Branku): Zovi odmah liječnika.
Zlatko: — Svećenika . . . (Branko ode)

VII. Prizor.

Rudolfo, Zlatko.

Zlatko (umirući i u stankama govoreći): Kraj je — mome životu — kako bih se radovao — da je Marko uza me — za čas mogu ga ugledati — ja umirem — gospodaru — praštajte — što sam zgriješio — do viđenja — Isuse — Tvoj sam — živ — mrtav (pane glasom) — Tvoj — navijek — Ti me — zoveš — evo — me — Isuse — Isuse . . .

Rudolfo: Ti odista umireš, moj Zlatko, od bodeža, kojim htjede onaj krvnik mene da ubije.

VIII. Prizor.

Rudolfo, Zlatko, kapelan.

Kapelan ulazi.

Rudolfo (podigne se): Što? (ugledav kapelana) osim časnog Marka još nijedan katolički pop nije prekoračio praga ove kuće!

Kapelan (pogledav Zlatka): Vaj, smrt je svoj plijen već ugrabila. Ne će Vam žao biti što sam došao.

Rudolfo: Ah, jedva sam upoznao sjajni biser, što ga je Zlatko krio u svom zlatnom srcu i koban udes ote mi ga.

Kapelan: Biser odista bijaše Zlatko, kako ćete ga rijetko naći u životu. No saberite se, čujte me, ja ne sumnjam, bit će to melem bônoj duši Vašoj.

Rudolfo: Recite, što će mi olakšati tugu, ublažiti žalost!

Kapelan: Pošavši u šetnju sretnem dvornika, sva preneražena. U hitnji mi ispriča: Zlatko na umoru. Ne znajući da je u dvorani odvažih se,

na smrtnom času da ga obađem. Časnom mučeniku Marku otkri dijete cijeli tijek života, da iza smrti kaže komu hoće. Praštajuć se Marko odavle saopći mi tajnu uz istu pogodbu. Vaš rob zvao se Zlatko, no pravo mu ime Anto. Rodio se od veoma uglednih katoličkih roditelja u Banjaluci. I kod kolijevke njegove nitko zastalno nije mislio, da će jednom biti rob.

Rudolfo: To ipak nije bila varka, često sam ja naslućivao, da je Zlatko rođen kao slobodan katolik, no nikad nijesam mogao od njega ni cigle riječi, da izmamim.

Kapelan: Dvoje djece imali su roditelji njegovi: njega i Matu.

Rudolfo: Što? Mato? Tà to je ono ime, kojim zovnu Zlatko ubojicu, kad ovaj htjede da mi bodež urine u srce.

Kapelan: Kad braća nešto porasli, pomriješe im roditelji. Mato zađe stramputicama i potrati baštinu svoju. Anto stade brata zaklinjati, da se ostavi drugova pustolova. Pače u veledušju obeća, da će Mati dati i svoj dio, samo ako se popravi, a on Anto da će se po želji srca svoga sklonuti kamo u manastir, da u miru dragom Bogu služi. No Mato od zla na gore. Jednom dovede Antu za mrke večeri do Save i izruči brodarima. Anto snebiva se od čuda, kad mu rekoše: Tvoj brat prodao Te roba!

Rudolfo: Može li brat s bratom tako da postupa? o sramote!

Kapelan: Izađoše na hrvatskoj strani, baciše ga u okove i uzeše zlostavljati, dok ne pade u Vaše ruke promijeniv ime Anto u Zlatko!

Rudolfo: O Zlatko, zašto si mi krio udes svog života?

Kapelan: Jedno samo želio je vruće, da Vas, plemeniti gospodine, privede na pravu vjeru, a brata Matu na pokoru, na što ga je poticao časni mučenik Marko za života. Za Vas i za brata molio je danju, noću ter prikaza sve svoje muke i nevolje.

Rudolfo (tronuto uhvati Kapelanovu ruku): Velečasni, hvala Vam! Svoj život dade časni Marko, da osigura spas duše svoje, Zlatko žrtvova sve za drugoga, smijem ja li tuj žacati se žrtava što katolička vjera od mene traži!... Božjoj se dobroti ne ću dalje opirati. O ne! kukavicom ne ću, ne smijem biti! — I ja sam katolik odsada, — ostat ću u sv. katoličkoj Crkvi, obećajem Ti Marko, svjedok mi je Zlatko.

Kapelan: Slava Bogu na tom daru!

IX. Prizor

Rudolfo, Gejza, Kapelan.

Gejza (bane i baci se Rudolfu pred noge): Satri me, ubij me, ako hoćeš, zaslužio sam i ne marim više živjeti. Samo jedno, molim Te, reci mi, kako se zove onaj, koga sam bodežom probô.

Rudolfo: Ja ga prozvah Zlatkom, no zvao se je Anto.

Gejza: O nebesa, je l' još u životu?... (Rudolfo mučke otkrije truplo Zlatkovo.)

Gejza (očajno): Oj zašto se zemlja nije otvorila, da u ždrijelu svom mene neman proguta! Iz lakomosti za novcem sv. vjeru Isusovu sam zatajao; rođenog si brata prodao u roblje; kao Juda optužio sam toliko kršćana-katolika krivo, ubio brata... Proklet onaj čas, kad se rodih... Ah, odveć su strašni grijesi moji, da bi se mogao nadati milosti u Boga...

Kapelan: Nemoj gomilati novu krivnju na zloću svoju. Nemoj očajati. »Da su grijesi vaši,« veli Gospod, »tako mnogobrojni koliko je pijeska u moru, nikada ih ne ću spominjati više!« Mato! uzdaj se u Boga, čini pokoru i oprostit će se grijesi Tvoji!

Gejza: Što? da mi se još mogu grijesi oprosti?!...

Kapelan: Nije li se Spasitelj smilovao Petru, koji ga zatajao? nije li još u zadnji čas oprostio na križu razbojniku? Uzdaj se, Mato, uzdaj!

Gejza: Slatkom nadom pune mi se grudi na riječi Vaše, da će mi se Bog smilovati. (Obrati se k mrtvome Zlatku): O brate, dragi brate, hvala Ti za ovu milost. (Ustane i govori): Kad se ono iza krvnog čina dadoh u bijeg, uhvati me nešto na putu, ni korak nijesam mogao dalje.

Rudolfo i kapelan: Zašto?

Gejza: Podignem oči i ugledam časnog Marka i uza nj brata i čujem, gdje mi jasno dovikuju: Natrag, natrag, Mato, natrag... i vratih se amo.

Kapelan: Ruka dobroga pastira dovela Te amo, jer je Marko za Te molio i jer se Anto za Te žrtvovao.

Gejza (uhvati Zlatka za ruku): Tako li se osvećuješ o vjerno srce! O moli za me pred prijestoljem Božjim, da ustrajem do smrti u pokori. — Kamo si ti htio kao dječak, da nevinost svoju neokaljanu sačuvaš, u manastir, tamo ću ja da kao muž okajem u pokori opačine svoje, a ti blaženi Marko moli, da ustrajem!

Rudolfo: Ja ću pak podići velebni hram Božji i život svoj posvetiti njegi bolesnika i siromaka, dok me Isus ne pozove k sebi, da se ispuni, što mi prijatelj na rastanku reče: »Do viđenja gor' u krasnom raju.« A dotle:

Blaženi Marko, moli za me!

Zastor pane.

ŽIVA SLIKA.

Anđeo
Zlatko Bl. Marko Cvjetko
Josip Ivan Doci
Rudolfo Kapelan
Gejza Gábor

U sredini na povišem mjestu stoji Bl. Marko u kanoničkoj haljini, u desnici drži palmu, ljevicu je stavio na prsa, oči upire prema nebu. Pred njim je na podiju cvijeće. — Iza Bl. Marka još na višem mjestu stoji anđeo, s obje ruke drži nad glavom Bl. Marka lovor-vijenac. — Uz Bl. Marka

stoji Zlatko nešto koso, ljevicom se podupire o mač, u desnici drži palmu; s lijeve strane Bl. Marka stoji nešto koso Cvjetko, desnicom pokazuje na Bl. Marka, u ljevici drži palmu, pred Cvjetkom na tlu je velik kamen i Zlatko i Cvjetko gledaju u Bl. Marka. — Na tlu ali sprijeda stoji između Zlatka i Bl. Marka Josip, a između Cvjetka i Bl. Marka Ivan, oba stavili ruke unakrst i gledaju gore nešto prema Bl. Marku. — Uz Ivana ali nešto podalje stoji Doci, desnicom pokazuje na Bl. Marka, u ljevici drži palmu; nešto dalje od Doci-a stoji kapelan, raširio obje ruke prema Bl. Marku, iza kapelana kleči Gábor, sklopio obje ruke na molitvu. — Na drugoj strani Rudolf kleči desnom nogom, stavio je ruku na lijevo koljeno, prignuo glavu i podbočio ljevicom; iza njega Gejza, lijevom nogom kleči, prignuo glavu, desnicu drži na prsima u znak kajanja. (A mogu se i ostala lica igrokaza, ako se hoće, s jedne i s druge strane poredati). Pozornica je kao dvorana. Bengalska rasvjeta.

ANĐEOSKA PJESMA SA STR. 28.

Prvi Anđeo:

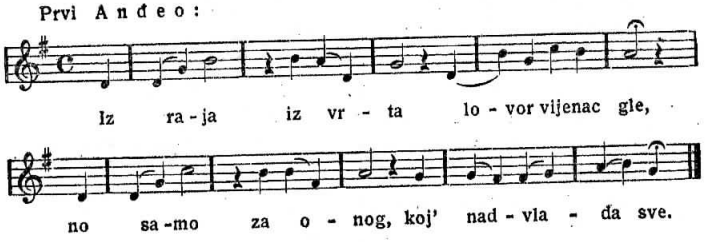

Drugi i treći Anđeo:

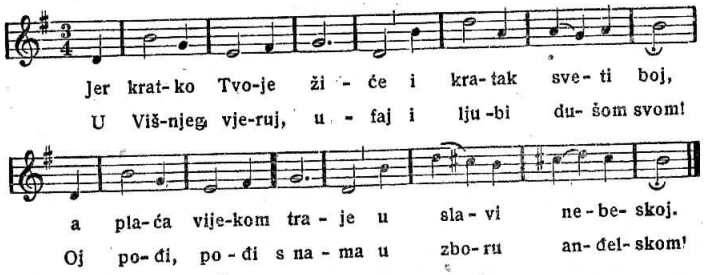

Dozvolom nadbiskup. duh. stola u Zagrebu od 7. I. 1935. br. 158., te Starješinstva Družbe Isusove u Zagrebu od 1. I. 1935. br. 1.